

Петришина М. О.
*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри державного будівництва
Інституту підготовки кадрів для органів юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Мала Т. С.
*студентка V курсу
Інституту підготовки кадрів для органів юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

НОРМОПРОЕКТУВАЛЬНА ТЕХНІКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДІЄВОГО ТА ЕФЕКТИВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ ПІДХІД

Стаття присвячена вивченню питань, пов'язаних із виробленням та встановленням єдиних правил техніки складання нормативно-правових актів. Досліджено основні недоліки у сфері правового регулювання техніки нормопроекткування в Україні, а також здійснено аналіз зарубіжного досвіду урегулювання даного питання.

Ключові слова: нормопроектувальна техніка, якість законодавства, ефективність правового регулювання, засоби, прийоми, правила.

Статья посвящена изучению вопросов, связанных с выработкой и установлением единых правил техники составления нормативно-правовых актов. Исследованы основные недостатки в сфере правового регулирования техники нормопроектирования в Украине, а также проведен анализ зарубежного опыта урегулирования данного вопроса.

Ключевые слова: нормопроектировочная техника, качество законодательства, эффективность правового регулирования, средства, приемы, правила.

In the article it is investigated the issues, related to the generating and establishing of unified rules of normative rules drafting technique. The main defects in the sphere of legal regulation of normative rules drafting technique are studied. It is analyzed the foreign experience of regulation of the given issue.

Key words: normative rules drafting technique, legislation quality, legal regulation efficiency, tools, means, rules.

Актуальність дослідження засвідчує той факт, що в умовах поглиблення кризового стану соціального, економічного та політичного життя держави, а також посилення євроінтеграційних процесів першочергового значення набувають питання, пов'язані із розробленням та прийняттям науково обґрунтованих, виважених державно-правових рішень. Йдеться, насамперед, про здійснення нормотворчої діяльності спеціально уповноваженими суб'єктами в межах компетенції та у встановлених процедурно-процесуаль-

них формах. Ураховуючи взяті Україною зобов'язання щодо формування правової соціальної демократичної держави, що передбачає покладення в основу організації та діяльності органів публічної влади принципу верховенства права, тобто пріоритету прав і свобод людини і громадянина, будь-яке рішення органу державної влади чи місцевого самоврядування повинно не просто передбачати досягнення заздалегідь визначеної цілі, а бути спрямоване на забезпечення ефективності правового регулювання загалом.

Так, зокрема, у Спільному практичному посібнику для розробки законодавства Співтовариства (стати членом якого прагне Україна) особливо наголошується на необхідності удосконалення нормотворчої діяльності шляхом видання однозначних, зрозумілих та доступних для розуміння нормативно-правових актів. У цьому аспекті варто звернути увагу й на те, що така необхідність була визнана Європейським Союзом на найвищому політичному рівні ще з часів засідання Європейської Ради в Единбурзі в 1992 році [18]. Починаючи з 1991 року (з часу, коли була висловлена ідея про прийняття «закону про закони») і до сих пір в Україні триває дискусія щодо важливості належного правового регулювання нормотворчості загалом та її техніко-технологічних аспектів зокрема. Проте, як видається, представники органів публічної влади не поспішають із вирішенням цього питання, кожного разу спрямовуючи зусилля на виконання інших завдань державного управління. При цьому, лише усвідомлення того факту, що перспективи державно-правового розвитку обумовлюються якістю та ефективністю конкретних актів, упорядкованістю системи законодавства, здатне вивести на розуміння надзвичайної актуальності проблематики удосконалення як технологічних, так і технічних складових нормотворчої діяльності в Україні.

Постановка проблеми. Варто погодитись із думкою провідних фахівців, що якість текстів нормативно-правових актів зумовлюється декількома обов'язковими чинниками, зокрема, кваліфікацією суб'єктів нормотворення, дотриманням правил техніки складання актів, їх експертним та юридичним контролем, а також дотриманням процедурно-процесуальних вимог. Очевидно, що передусім незрозумілий та непрозорий процес при-

йняття рішень в органах публічної влади є однією з причин вироблення недосконалих за формою і структурою нормативно-правових актів. Водночас і питання встановлення єдиних стандартів техніки складання нормативно-правових актів та її удосконалення є важливим не стільки для вироблення правильного рішення, скільки здійснює безпосередній вплив на формування єдиної концепції право- і нормотворчості, здійснення адекватної адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, формування упорядкованої системи законодавства і, тим самим, забезпечення законності та правопорядку.

На підтвердження нагальної необхідності вирішення означеної проблеми можна навести ряд негативних проявів неналежного застосування правил складання нормативно-правових актів, у тому числі: 1) наявність великого масиву нормативно-правових актів, що регулюють аналогічні правовідносини; 2) дублювання нормативно-правових приписів у різних нормативно-правових актах, а також різних нормативно-правових актів, що спрямовані на вирішення аналогічного питання; 3) установлення в нормативно-правових актах переліку прав і обов'язків (або повноважень), без установлення механізмів їх реалізації (що фактично зводить нанівець проголошені права (закріплені повноваження)); 4) відсутність можливості прослідкувати зв'язок між уповноваженим і зобов'язаним суб'єктом; 5) фокусування на повноваженнях органів, а не на процедурно-процесуальних аспектах їх реалізації (переважання декларативних і описових норм над процедурними); 6) надання широких меж розсуду уповноваженим органам при прийнятті рішень (часто виявляється у виході за межі встановлених законом повноважень) тощо [Див. напр.: 12].

Ураховуючи все вищезазначене, метою цієї статті є з'ясування та виокремлення причин неефективності нормативно-правових актів з погляду досконалості їх форми, змісту та структури, а також формулювання пропозицій щодо поліпшення якості актів, які приймаються різними суб'єктами нормотворчості. Задля досягнення цієї мети у статті висвітлюються основні недоліки у сфері правового регулювання техніки складання нормативно-правових актів, а також здійснюється аналіз зарубіжного досвіду урегулювання даного питання.

Виклад основного матеріалу. У першу чергу, необхідно з'ясувати термінологічні розбіжності, що існують у сучасній юридичній науці. Так для позначення техніки складання нормативно-правових актів використовують різні терміни, у тому числі, «правотворча техніка», «законодавча техніка», «нормопроектувальна техніка». При цьому досить часто останні трактуються як однопорядкові або взагалі отожднюються. Така ситуація зумовлена неточним перекладом іншомовного терміну «legislative technique».

Один зі спеціалістів у зазначеній сфері А. Ткачук схиляється до терміну «законодавча техніка» та визначає її як систему правил та прийомів підготовки найбільш досконалих за формою та структурою нормативно-правових актів, які забезпечують максимально повну й точну відповідність форми нормативних приписів їх змісту, а також доступність та розуміння нормативного регулювання, вичерпне охоплення предмета регулювання [12, с. 123]. У свою чергу, автори навчального посібника з юридичної техніки дають визначення «законодавчої (нормотворчої) техніки» як сукупності правил, прийомів, засобів і способів підготовки, складання та оформлення нормативно-правових

актів. А в наступному розділі посібника стверджують, що остання – це система засобів і способів створення законів (тим самим звужуючи її зміст) [Див.: 16]. Представники зарубіжної юридичної науки С. Дебаен, Р. ван Куйсик та Б. Будженхаут під терміном «legislative technique» розуміють нормопроектувальну техніку та вважають, що остання через застосування сукупності правил призводить до правильного формулювання змісту та побудови структури попередньо встановленого змісту правової норми, що впливає на гармонізацію юридично-технічних норм та покращення зв'язку з іншими нормами [20, с. 24].

Вважаємо, що для цілей нашого дослідження правомірно буде використовувати термін «нормопроектувальна техніка». На перший погляд, такий термін може здатися занадто широким, так як існують не лише правові, а й релігійні, корпоративні та інші норми. У той же час, термін «законодавча техніка», зважаючи на відсутність єдиного підходу до розуміння поняття «законодавство», також не є коректним. Привертає увагу й термін «правотворча техніка». Однак, з огляду на те, що йдеться не про весь процес правотворчості в державі, а лише про такий його етап, як нормотворчість, його використання також не є виправданим. Відтак, повертаючись до терміну «нормопроектувальна техніка», вважаємо, що використання його для цілей нашого дослідження є виправданим (зокрема, враховуючи, що інші норми – соціальні, моральні, будучи закріплені у відповідних актах, не втрачають своєї якості, натомість, набувають нових юридично значущих характеристик).

Як відомо, з моменту утвердження України як незалежної держави було видано неймовірно велику кількість нормативно-правових актів. Однак, як показує практика, кількість не завжди означає

якість. Тому надмірне навантаження на органи державної влади і місцевого самоврядування, що викликано активізацією нормотворчої діяльності, яка не підкріплена належною правовою регламентацією, значно ускладнює реалізацію ними нормотворчих повноважень і зумовлює поглиблення проблеми якості та ефективності її результатів. Особливості правового регулювання нормотворчості полягають у наявності розгалуженої, не достатньо упорядкованої системи нормативно-правових актів різної юридичної сили.

По-перше, головна роль в упорядкуванні засад державного і суспільного життя належить Конституції України від 28.06.1996 р. Так Основний Закон держави закріплює загальні принципи, на яких повинна ґрунтуватися організація і діяльність органів публічної влади, у тому числі, нормотворча (верховенства права, гуманізму, демократизму тощо, які взаємодіють з такими, як принцип наукової обґрунтованості, професіоналізму, оптимальності тощо); установлює статус, а також передбачає повноваження органів публічної влади з видання нормативних актів. Варто звернути увагу на той факт, що особливості здійснення нормотворчої компетенції Президентом України не встановлюються у відповідному профільному акті. За відсутності такого необхідно, насамперед, звертатися до норм Конституції України (розділу V) та положень підзаконних актів.

По-друге, необхідно звернути увагу на низку Законів України, зокрема: «Про всеукраїнський референдум» від 06.11.2012 р. [2], який закріплює основи проведення і організації всеукраїнського референдуму як одного зі способів безпосередньої участі народу у прийнятті державних рішень. При цьому, варто відзначити його недосконалість, як з концептуального,

так і техніко-юридичного боку [1]; «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 р. [7], який має найбільш деталізований характер та визначає особливості законодавчої процедури. При цьому, змістовна суперечливість цього акту виявляється в поєднанні універсальності (так як охоплює широке коло парламентських відносин) та одночасно надмірної деталізованості (наприклад, щодо законодавчого провадження); «Про статус народного депутата України» від 17.11.1992 р. [8], який деталізує регулювання багатьох важливих суспільних відносин, пов'язаних із здійсненням представницької демократії в Україні (у тому числі визначає особливості реалізації народними депутатами права законодавчої ініціативи тощо); «Про комітети Верховної Ради України» від 04.04.1995 р. [4], який впорядковує питання функціонування комітетів Верховної Ради України, зокрема, щодо здійснення ними законопроектної функції (підготовки проектів законів та інших актів Верховної Ради України, їх попередній розгляд тощо); «Про Кабінет Міністрів України» від 27.02.2014 р. [3], який деталізує особливості здійснення Кабінетом Міністрів України власних нормотворчих повноважень, а також стимулювання нормотворчої діяльності інших центральних органів виконавчої влади; «Про центральні органи виконавчої влади» від 17.03.2011 р. [9], який закріплює повноваження центральних органів виконавчої влади, в тому числі у сфері нормотворчості (щодо порядку видання наказів тощо); «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999 р. [5], який встановлює, зокрема, особливості здійснення нормотворчих повноважень цих органів; «Про місцеве самоврядування» від 21.05.1997 р. [6], який передбачає право органів та посадових осіб приймати акти нормативного характеру у формі рі-

шень (проте не перевантажений процесуально-процедурними особливостями прийняття того чи іншого акту).

Безперечно, цей перелік не є вичерпним. При цьому, при всій своїй важливості, нормотворча діяльність не знаходить точного й упорядкованого закріплення в законодавчих актах. Однак, ситуація набагато ускладнюється, коли справа доходить до закріплення вимог нормопроектувальної техніки (відповідні положення або відсутні, або згадуються опосередковано).

По-третє, необхідно звернути увагу й на ряд Указів Президента України, серед яких: «Про поліпшення організації законопроектної діяльності» від 26.11.2003 року [15]; «Про затвердження Положення про порядок роботи із законопроектами та іншими документами, що вносяться Президентом України на розгляд Верховної Ради України» від 30.03.1995 р. [13]; «Про заходи щодо вдосконалення нормотворчої діяльності органів виконавчої влади» від 09.02.1999 р. [14] та деякі інші. Проте і в цих актах немає жодної вказівки (крім реквізитних вимог) на особливості використання засобів і правил нормопроектувальної техніки.

Насамкінець, варто згадати інші підзаконні акти, які містять положення, присвячені концептуальним, техніко-юридичним, стилістичним та формальним вимогам до нормативно-правових актів. Серед них, зокрема, Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил підготовки проектів актів Кабінету Міністрів України» від 06.09.2005 р. № 870 [11], якими визначаються загальні підходи до підготовки проектів таких актів, вимоги до їх форми, структури та техніко-юридичні особливості розроблення. До таких актів належить і Наказ Міністерства юстиції України «Про вдосконалення порядку державної реєстрації нормативно-

правових актів у Міністерстві юстиції України та скасування рішення про державну реєстрацію нормативно-правових актів» від 12.04.2005 р. № 34/5 [10], а також різного роду рекомендації. Водночас зазначені вимоги не являють собою єдину упорядковану систему (різняються використовувані терміни, їх зміст, перелік, а основна увага приділяється формальним вимогам).

Як видається, проблематика техніко-технологічних складових нормотворчості конче потребує узагальнення та формування сучасних науково обґрунтованих підходів. У виконанні цього завдання у нагоді може стати зарубіжний досвід у сфері правового регулювання нормотворчості і особливостей використання правил нормопроектувальної техніки.

Так, наприклад, у Бельгії в Інституті соціального права на вимогу Уряду розробляється нормопроектувальна система під назвою «SOLON» для визначення якості законодавства, яка включає в себе матеріальний критерій (зміст нормативно-правових актів) та формальний критерій (структуру, спосіб оформлення тощо) [20, с. 23]. Більше того, така ідея не є ноу-хау, адже подібні системи вже застосовуються в Королівстві Нідерландів (LEPA, OBW), в Італійській Республіці (Lexidit, Lexeditor, IRI-AI, Arianna, Norma). Існує навіть ціла наука «legimatics», яка займається вивченням та дослідженням можливостей комп'ютерної техніки у сфері нормопроекування. Учені Інституту соціального права виділяють такі переваги системи «SOLON»: 1) допомагає нормопроекувальникам уникнути помилок; 2) допомагає створювати законопроекти швидше та у більш високопродуктивний спосіб; 3) застосовує керівні принципи при нормопроекуванні, які не дозволяють проектувальникам норм права змінювати по-

слідовність дій; 4) відіграє важливу роль, так як галузеві експерти часто не мають юридичної освіти.

У свою чергу, нормотворчість у Королівстві Нідерландів привертає увагу існуванням та застосуванням алгоритмів створення правових норм, які перетворюють формули в юридичні норми, що значно спрощує та прискорює процес нормотворчості, але при цьому вимагає спеціальних математичних знань та знання інформатики [19].

Не відстають від названих вище і країни колишнього радянського табору. Так, наприклад, врегулювання питань, що пов'язані із здійсненням нормотворчої діяльності в Азербайджанській республіці вирізняється певними особливостями. За підтримки Венеціанської комісії було розроблено проект Закону «Про нормативні правові акти в Азербайджанській Республіці», який складається з 17 розділів. На нашу думку, позитивними рисами цього законопроекту є: 1) закріплення правила щодо вирішення змістовної колізії при наявності цього закону та інших законів, що врегульовують однакові відносини, – надання переваги спеціальним нормам (на відміну від аналогічного проекту «Про нормативно-правові акти» в Україні). У п. 2 ст. 5 проекту зазначено: «Застосовується (мається на увазі проект Закону) у випадку, якщо інші правила не встановлено законами Азербайджанської Республіки: актами референдуму, міжнародними договорами, технічними та місцевими нормативно-правовими актами, статутними актами» [17]; 2) визначення видів та форм нормативних правових актів; 3) встановлення порядку врегулювання колізій та подолання прогалин у нормативно-правових актах; 4) закріплення єдиних вимог до нормативно-правових актів; 5) припис, що найбільше привернув нашу увагу, – проведення, окрім юри-

дичної та лінгвістичної, антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів.

У свою чергу, в Латвії традиційно дві установи відповідальні за удосконалення нормопроектувальної техніки, якості нормотворчості в сфері державного управління – Міністерство юстиції та Державна канцелярія. Відповідні положення щодо порядку розроблення нормативних актів закріплені в кількох документах. Так, першим з них є Постанова Кабінету Міністрів Латвії «Про Правила розробки проектів нормативних актів» від 03.02.2003 р. Прийняття зазначених Правил, на думку місцевих фахівців, по-перше, забезпечує єдність у застосуванні техніки нормопроекування, а по-друге, закріплює обов'язкові вимоги у сфері нормотворчості. Проте одним із недоліків, на їх думку, є відсутність вказівки на використання належних інструментів нормопроекувальної техніки у випадку існування альтернативних можливостей у нормопроекуванні. Другим документом є Посібник для підготовки нормативних актів. Варто відзначити, що Посібник має досить велику практичну цінність, адже розкриває теоретичні та практичні аспекти використання техніки нормопроекування, містить приклади правильного і неправильного використання її засобів і прийомів, а також вказівки щодо додержання мовних, стилістичних вимог, правил граматики нормативно-правових актів. Водночас, на жаль, Посібник має лише рекомендаційний характер [21, с. 3-5].

Як приклад урегулювання питання нормопроекувальної техніки можна зазначити також Російську Федерацію, Республіку Казахстан та інші держави. Проте найбільш вражаючим, на нашу думку, є досвід врегулювання нормопроекувальної техніки в Європейському Союзі. У

Спільному Практичному Посібнику для розробки законодавства Співтовариства закріплені основні вимоги нормопроекткування та наведені конкретні приклади, які легко сприйняти та зрозуміти. Крім того, як зазначається у п. 2 указанного акту, нормопроектувальна техніка, що застосовується для створення актів Співтовариства, повинна відповідати виду створюваного акта та враховувати його обов'язковий або необов'язковий характер [18].

Висновки. Підсумовуючи зазначимо, що проведений аналіз засвідчив усю складність та нагальність вирішення питання належної правової регламентації не лише технологічних, а й концептуальних, техніко-юридичних складових нормотворчої діяльності в державі. На основі здійсненого дослідження можна сформулювати такі пропозиції щодо подальшого вдосконалення нормотворчої діяльності в Україні, зокрема:

1. Прийняття єдиного нормативно-правового акту, який би врегулював техніко-технологічні аспекти нормотворчості у вигляді закону.

2. Створення (на прикладі Латвійської Республіки), діяльність якого повинна бути спрямована на удосконалення нормотворчого процесу та нормопроектувальної техніки (або уповноваження вже існуючого).

3. Не лише встановлення обов'язковості проведення антикорупційної, антидискримінаційної та інших видів експертиз, а й встановлення чітких вимог їх проведення та залучення провідних фахівців до такої діяльності.

4. Розроблення у майбутньому комп'ютерної програми задля полегшення нормотворчої діяльності.

5. Здійснення підготовки, а також підвищення кваліфікації спеціалістів у сфері нормопроекткування (зокрема, на прикладі Канади – створення профільних вищих навчальних закладів).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Висновок № 705/2012 Європейської Комісії за демократію через право (Венеціанської комісії) щодо Закону України «Про Всеукраїнський референдум» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [http://document.ua/visnovok-n-705-2012-shodo-zakonu-ukrayini-pro-vseukra yinskii-doc147137.html](http://document.ua/visnovok-n-705-2012-shodo-zakonu-ukrayini-pro-vseukra-yinskii-doc147137.html)
2. Закон України «Про всеукраїнський референдум» від 06.11.2012 № 5475-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5475-17>
3. Закон України «Про Кабінет Міністрів України» від 27.02.2014 № 794-VII [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/794-18>
4. Закон України «Про комітети Верховної Ради України» від 04.04.1995 № 116/95-ВР [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/116/95>
5. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999 № 586-XIV [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/586-14>
6. Закон України «Про місцеве самоврядування» від 21.05.1997 № 280/97-ВР [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97>
7. Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 № 1861-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>
8. Закон України «Про статус народного депутата України» від 17.11.1992 № 2790-XII [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>
9. Закон України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17.03.2011 № 3166-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>
10. Наказ Міністерства юстиції України «Про вдосконалення порядку державної реєстрації нормативно-правових актів у Міністерстві юстиції України та скасування рішення про державну реєстрацію нормативно-правових актів» від 12.04.2005 р. № 34/5 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0381-05#n16>

11. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил підготовки проектів актів Кабінету Міністрів України» від 06.09.2005 № 870 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/870-2005>
12. Ткачук А. Законодавча техніка: навч. посіб. – К.: ІКЦ «Легальний статус», 2011. – 268 с.
13. Указ Президента України «Про затвердження Положення про порядок роботи із законопроектами та іншими документами, що вносяться Президентом України на розгляд Верховної Ради України» від 30.03.1995 № 270/95 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/270/95>
14. Указ Президента України «Про заходи щодо вдосконалення нормотворчої діяльності органів виконавчої влади» від 09.02.1999 № 145/99 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/145/99>
15. Указ Президента України «Про поліпшення організації законопроектної діяльності» від 26.11.2003 № 1348/2003 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1348/2003>
16. Шутак І. Д., Онищук І. І. Юридична техніка: навч. посіб. для вищих навч. закл. / І. Д. Шутак, І. І. Онищук. – Івано-Франківськ, 2013. – 496 с.
17. Draft Law on Normative Legal Acts of Azerbaijan. European Commission for Democracy through Law (Venice Commission). Strasbourg, 18.02.2010. – 30 p.
18. Joint Practical Guide for the drafting of Community legislation (for persons involved in the drafting of legislation within the EU institutions) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.eesc.europa.eu/?=portal.en.self-and-co-regulation-literature.3252>
19. Nienke den Haan, «Generating normative rules with ILP techniques». Department of Computer Science and Law, Faculty of Law, University of Amsterdam. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://lri.jur.uva.nl/~nienke>
20. S. Debaene, R. van Kuyck, B. Van Buggenhout, «Legislative Technique as Basis of a Legislative Drafting System», in: JURIX 1999, pp. 23-35.
21. Solveiga Lice, «Legislative drafting in Latvia». Workshop «Different Approaches to Legislative Drafting in the EU Member States». Tbilisi, Georgia, 14.12.2009. – 9 p.